L'Estiuada

Periodic Nacionalista

Sortirà cada divendres durant l' istiu. Redacció i Administració: Carrer de Vic, 9

Any VI | Sant Hilari Sacalm, 5 Septembre de 1913 | Núm. 71

L' onze de Septembre de 1714

Dijous farà 199 anys qu' el darrer baluart que li restava a Catalunya en la lluita que feia deu anys mantenía contra l'absolutisme d'un Rei i el centralisme d'una monarquía, queia en poder de les tropes de Felip V.

Fà 199 anys que Barcelona, després d'un heroic setge de tretze mesos, es veia obligada a obrir els seus portals als exèrcits d' un rei rencorós i venjatiu qui, sols per la fam i la força del nombre, havía conseguit vencer als catalans qui l'odiaven i no'l volíen per Rei, perquè en ell hi veien el butxí de les seves llibertats. Rei orgullós i superb qui no procurà desvaneixer aquests rezels i captar-se les simpatíes dels catalans—els qui, per a idolatrar als seus Reis no exigíen rès més qu'el respecte degut als drets i llibertats pa ries, sinò que, desseguida, plè de despit, cuità a destruir tot lo que constituía el preuat tresor de les seves llibertats polítiques que havien fet a Catalunya forta i poderosa i el poble més lliure de la terra.

El 11 de Setembre de 1714 és el día en el qual quedaren retuts i dominats els catalans. El seu vencedor qui, per experiencia propia, coneixía la seva indomptable bravesa, volgué assegurar-s'en el domini, abolint, al cap de dos díes d'entregada Barcelona, el gobern polític, administratiu i econòmic de Catalunya i promulgant, pocs anys després, el decret de Nova Planta, amb el que pretengué esborrar la Personalitat Nacional Catalana.

Fà 199 anys que les ombres de la nit, negres i paoroses, vegeren onejar sinistrament damunt del Castell de Montjuic la bandera borbònica. Era la senyal de que Catalunya havía vist pondre's el sol de les seves llibertats i les tenebres enfosquien el cel serè de la Patria. Per la ciutat de Barcelona hi planava pesanta, l'atmòsfera de tot un día de brega còs a còs. Per terra jeien els heroics defensors de les llibertats catalanes i amb ells jeien, també, aquestes llibertats sagrades. Els drets i llibertats de Catalunya eren esclaus. La seva esclavitut s'és perllongada per l'ambició dels uns i la covardía i atuiment dels altres. Fà d'això 199 anys i les nostres llibertats encara romanen encadenades.

Catalunya, simbolitzada per en Rafel de Casanova qui, ferit de mort per una bala enemiga, queia entre les runes fumejantes de les muralles barcelonines, envolcallat amb la bandera de Sta. Eularia, era igualment vençuda de mort i queia sota'ls lligams d'un centralisme absorvent.

Cada any, en aquesta diada, els bons catalans aixequen al cel llurs pregaries pels martres de la Patria i enforteixen son esperit amb la consideració atenta del significat d'aquesta commemoració.

Commemoració trista i luctuosa perquè ens recorda el dia infaust en que foren trepitjades les llibertats de la Terra; perquè és per a ofrenar un recort pietós als martres de la Patria qui la defensaren braument, vessant per ella la sang generosa de llurs venes, Commemoració trista perquè fà tristesa la derrota i aclaparament d'un poble. Commemoració dolorosa perquè sempre ho és per al patriota remembrar els díes enguniosos de la Mare Patria.

Commemoració de goig i alegría, perquè recorda un martiri, i un martiri representa quelcom de gran, de sublim. El martiri inclou l'amor a una causa santa i sagrada, ja que fa que en son holocauste hi hagi qui li ofreni la vida. Commemoració de goig i d'alegria, perquè la vida qu'els martres de la Patria sacrificaren, no fou xorcament vessada, ja que ha sigut la sava fecondanta que ha germinat de nou en la nostra esplèndida Renaixença, que és esperançadora pel que té de llibertadora.

Commemoració de dol i d'alègría alhora, que sería, ensemps, gloriosa,—car no hi pot haver hi gloria més gran que la d'un poble qu'es sacrifica i mor pels seus drets i llibertats,—si no fós, al mateix temps, una commemoració vergonyosa, sí, perquè vergonya és que fassi prop de dos centuries, qu' es perderen les llibertats catalanes i encara no hagin sigut recobrades. Fa 199 anys que Catalunya caigué sota les grapes del Centralisme i encara nostra Patria, novament poixanta i forta, consent que el Centralisme li ofegui fecondes enérgíes.

¡Ah, si tots els catalans la tinguessin ben present sempre, la diada del 11 de Setembre de 1714! No'ns entretindríem amb polítiques xorques, ni esmerçaríem les nostres energíes per a la resolució de qüestions previes de ben discutible eficacia. Sembla impossible, però es cert. No solament tots els catalans no malden per a que s'acabi la commemoració vergonyosa d'aquesta fetxa sinò que son molts, moltíssims els qui exclamen, tót extranyats, si els hi parlen del 11 de Septembre de 1714; i que va passar aquest día?

Si aquells ciutadans de Barcelona qui sostingueren braument aquell memorable assalt de vuit hores seguides; si l'immortal Conceller en Cap, en Rafel de Casanova, qui, retut el seu braó i enteresa per la metralla enemiga, queia abraçat amb la bandera de la Ciutat, retornessin a la vida i vegessin que molts dels seus descendents ni tan sols tenen coneixença del seu martiri i del seu heroisme, ¡com s'esgarrifaríen!—Veusaquí la part vergonyosa de la commemoració del 11 de Setembre.

En aquesta vergonya, mercès a Deu, no hi som pas tots confosos. Nò cau pas, damunt de tots els catalans, amb la seva càrrega feixuga aquest estigma vergonyant. Els catalanistes els recordem an aquells martres. el seu esperit reviu en nosaltres, la seva sang bull en nostres venes, el seu patriotisme ha fecondisat en nostres cors i alena en els nostres pits.

Fixeu-vos-hi bé, catalans. Graveu-la fondament en el cor i en la pensa la vergonya d'aquesta commemoració. Qu'ella vos esperoni, vos inquieti serenament, fins a conseguir l'acabament d'aquesta vergonya. Tingueu-la ben present aquesta diada, que si la recordeu i capiu el dever sagrat que us imposa, no intervindreu en les lluites fratricides de la Patria; no malversareu els esforços, ni el glatir de vostres cors per altres coses terrenals que no siguen el bé suprem de la Patria; prescindireu hermosament, en compliment d'un alt deurer de patriotisme, de vostres aficions polítiques i mentres damunt de Catalunya hi perduri la vergonya de la continuitat de l'estat de coses que subseguí a la diada del 11 de setembre de 1714, no avantposeu rés als sentiments catalanistes, car el Catalanisme és l'exèrcit reivindicador dels drets i llibertats de la Patria.

JAUME BOSACOMA

LO EXTRAORDINARI

A les senyoretes M. i L. Giralt

El ràpid s'acabava d'aturar a l'estactó de X, i jo'm vaig disposar a trobar una plaça en qualsevol indret d'aquells quatre vagons que venien atestadíssims. Després de recorre'ls amunt i avall, el moço que'm portava l'equipatge m'indicà que havía trobat un departament ocupat tan sols per dugues senyoretes.

Tot seguit me dirigí al lloc indicat.

—¿Hi ha plaça per a un?, vareig demanar a una d'elles.

Després d'haver obtingut una afirmativa resposta, m'inquibí en el departament. Darrera meu, instants abans de posar-nos en marxa, comparesqué un oficial de cavalleria vestit de paisá, que ja venía en el vagó, el qual prengué seient al costat d'una d'elles, una bruna encisadora.

—*¿Ha tingut temps de veure quelcom?*—demanà ella al oficial.

—*Si, senyora*—contestà aquest—*lo que sento es que vostés no s'hagin dignat acceptar-me rés.*

Ella s'escusà. Al cap d'un moment, la conversa estava arrencada entre ells dos; anava fent-se més viva, al ensemps que'l tó de la vèu baixava, essent-me finalment impossible seguir el diálec

Jo, prenent pretext d'encendre una cigarreta, sortí al corredor. *L'altra* seguí el meu exemple.

Aquesta era una xicoteta de petita talla Tenía una mirada dolça, i en el parlar s'hi coneixíen tristeses passades. Era cosina de la bruna, aquella fembra d'una beutat corporal imponderable, graciosament coqueta: era la seva antítesi. Després d'una *débacle* familiar de la primera, ella l'havía acullit, i ara amdues se n'anaven a estiuejar en terres del nord amb la familia de la cosina que dintre del departament estava.

Quan ella m'hagué explicat això, el sol anava ja cap a la posta. Un ventitjol fresc i agradable, un airet de cap al tard entrava pel corredor on estavem. El tren serpentejava per entre aquelles muntanyes tamadíssimes. A poca distancia de la vía s'hi veia la ratlla blanca de la carretera gens polsosa. Vora dugues hores feia que la mirava i sols hi pogué veure transitar un auto. Després rés; la calma absoluta.

Les estacions esquifides per les que anavem passant estaven l'unu de l'altra enormement distanciades. De tan en tan ens aturavem inutilment en alguna d'elles: cap moviment de passatgers; tots anavem al mateix indret. Al pujar jo, algunes persones s'havien quedat en el corredor per manca de lloc, més ara, com per art d'encantament, tothom s'havia pogut anar inquibint, de manera que en ell sols hi quedavem jo i aquella joveneta. La fresqueta que començava a esdevenir molesta, obligá, primer a ella i després a mi a entrar en el departament. Quasi al mateix temps venien del vagó-restaurant a avisar-nos que podíem passar a dinar.

L'oficial dirigint-se a la bruna li digué: *Suposo que ara no refusarás que us convidi a tú i a la teva cosina?*

Ella acceptá. Lo EXTRAORDINARI s'havía ja realitzat.

F PUJOL I GERMÀ

Sant Sebastiá, agost 1913.

Estació meteorológica

MES D'AGOST

Baròmetre.—La mitja de la presió atmosférica a les vuit del matí fou 762'39 mm.; a les quatre de la tarde, 762'23 mm., i el promig 762'31 m. La major altura 768 mm.; la menor 757 mm. amb una oscillació estrema de 11 mm.

Termòmetre.—Els promitjos de les máximes en les tres décades son: 23'1°, 23'75° i 26'45°, respectivament; de les mínimes: 10'1°, 10'75° i 12'4°

La major máxima es 30° a l'ombra el dia 26; la major mínima, 15° el dia 24.

Aquests dos únics datos de major máxima i mínima registrades al fort del istiu donen la característica del nostre clima. Diuen que és ben soportable en quan a les condicions de la nit. Per això hem de tenir tot l'istiu les portes tancades a la nit, quan a Barcelona que tenen de mínima 22° i més, les nits són insoportables. Deixant a part les condicions de nostres aigues i tenint en compte sols les ventatjes del clima, ja no pot buscar-se altre de millor. També hem tingut dies bastant frescos, com fou el 8 que de máxima i mínima sols tinguerem 17'5° i 7° respectivament.

Ja solen haver al agost dies de quasi fret, però si sentiu a dir al forasters que l'han passat ho exageren. Quan un vé a Sant Hilari és sol descuidar el barret de palla; però mai és veu que's descuidi del abrig i no n'hi ha per tant.

Els promitjos del mes són: de les máximes, 24'43; de les mínimes, 11'8°; de les mitjes, 17'75°, i de les oscil-lacions, 13'35°.

Higròmetre.—El promig de l'humitat a les vuit del matí fou 59'5°; de les quatre de la tarde, 66°, i'l terme-mig, 62'78°. La major humitat fou 87°, i la menor, 26°. Dels 10 mesos anteriors és el de menys humitat.

En el pluviómetre es reculliren 35'1 mm. d'aigua en set dies de pluja, tres d'ells de tormenta. Hi han hagut sols tres dies de boira i encara al acabar la tarde. Els vents dominants han sigut del primer quadrant, amb poca força. Dos dies a la nit ha fet vent de ponent amb algunes bufades fortes. Aquest mes han dominat els dies esplèndits que han sigut 22, i els altres de poca molestia, per això hem passat un istiu de tanta afluencia d'estiuejadors com mai s'havía vist.

FERRÁN CID

Análisi bacteriológic

de les aigues minero-medicinals de la Font de Sant Josep, de aquesta vila

«L'infrascrit Director del Laboratori Bacteriológic municipal de Barcelona.

Certifica: Que avent recullit en matraços Miquel, previament esterilisat, una mostra de l'aigua de la font núm. 1 de les aigues minero-medicinals de St. Hilari Sacalm, *provincia* de Girona, propietat de D.ª Dolors Olivas de Noguer, és va trasladá en aquet Centre pera procedir al seu examen bacteriológic.

Resultant que contenen un promig de disset bacteries per centímetre cúbic, distinguit-se tres especies saprofitiques.

L'investigació especial de les patógenes negativa.

Dites aigues deuen considerar-se segóns l'escala de Miquel, com molt pures baix el punt de vista bacteriológic.

Y perque consti firmo la present a Barcelona a 30 d'Agost de 1913.

El Director,
R. TURRÓ».

Hi ha un timbre que diu:
«Laboratori Municipal.
Secció de Bacteriologia.»

Els estudis d'Agricultura a Barcelona

El més d'Octubre vinent obrirà per segona vegada ses portes l'Escola Superior d'Agricultura, creada per la Diputació Provincial de Barcelona, que amb tanta serietat ha vingut funcionant durant l'any passat.

Els graus principals d'estudis que's cursen són dos, un elemental i altre superior. El primer, denominat *Tecnic agrícol*, pot obtenir-se en un any, si es porta la deguda preparació, o en dos, si aquesta preparació s'ha d'adquirir a l'Escola mateix. L'altre és el grau d' *Enginyer agricol*, i comprén

quatre anys d'estudis, si l'alumne està ja preparat, o cinc, si ha de rebre la preparació. El darrer any se dedica a l'estudi de especialitats, de les quals s'han fixat ja les de Cultiu de les vinyes i elaboració dels vins, Cultiu dels olivers i elaboració dels olis, Fruiterars i hortes i Remadería. Además, aquells qui vulguin permaneixer un any més a l'institució fent estudis e investigacions personals poden lograr el titol complementari de *Professor en Agricultura*. Les persones que aixis ho desitgen poden cursar assignatures aislades, tals com la Botánica, la Topografía, la Química inorgánica i análisis, etc.

Les matrícules se calculen per assignatures aillades, tals com la Botánica, la Topografía, la Química inorgánica i análisis, etz.

Les matrícules se calculen per assignatures i son relativament módiques, doncs venen a costar (inclosos drets d'examen i us dels laboratoris) per als estudiants d'Enginyer unes 200 pessetes escaçes per any, cada grupo.

L'objecte primordial de l'Escola Superior d'Agricultura es formar els elements directors de l'Agricultara del nostre pais. A aquest fi té organitzada l'enseyança de manera que contribuixi a desenrotllar l'iniciativa individual i l'esforç personal dels educandes. Aixis totes aquelles assignatures de caracter obgetiu tenen nombroses práctiques de laboratori i exercicis graduats.

Els varis laboratoris están ben equipats i les aules i demés dependencies docents reuneixen tots els requeriments de la moderna pedagogia; com que l'edifici se'ha construit de poc i exprotés per a l'objecte a que se'l destina. El professorat es reclutat en cada cás d'entre lo més notable que tenim a casa nostra en la especialitat, formant-lo deu professors fixes, quatre ajudants, un professor fixe auxiliar i altres persones tecniques de reconeguda autoritat en les materies que tenen al seu cárreg explicar.

Els cursos comencen el 15 d'Octubre, però la matrícula i l'examen (els que deguin passar-lo) deu fer se durant la quincena anterior. Els alumnes no poden matricular-se de Curs preparatori fins a haver complert 15 anys, ni de primer curs de la Escola que no hagin fet 16 anys. Els programes d'ingrés els facilita graciosament la Escola.

Per a major informació poden els interessats dirigir-se per carta a les oficines de l'institució (C. Urgell, 187) o personar-se en elles qualsevol dia feiner, de 9 a 12 del matí o de 3 a 6 de la tarda.

Els anteriors informes son extrets del «Follet d'informació núm. 2» que la Escola distribueix gratuitament als qui el soliciten.

PETITA ADICIÓ A L' HISTORIA DE SANT HILARI

(Acabament)

Respecte de la familia de Mansolí ja donàrem algunes noves en L'Estiuada, l'any 1909. Anem a completar-les. Per ara el més antic membre conegut d'aital familia és Pere Bernat de Mansolí, qui en 1140 cedí a G. de Paba les terres que poseia a Orta de Ausona, segons se veu en la monografía del Sr. Carreras (apéndix III). Després surt Agnés de Mansolí, en Novembre de 1228, fent-se vasall den Guerau de Selija: «dono mihi medipsa ad domino Deo vobis Geraldo de Selige et vestris et cui vos volueris videlicet corpus meum et omnes res meas mobiles et inmobiles quo modo habeo et habere debeo et in antea prosequire potero ubique, ad bonum intelectum sine omni retentu. Tali pacto ut ego non require aliut dominum nisi vos et vestris in perpetuum». Firmaren també Arbert de Mansolí, Bernat Ermengol de Mansolí i en Guillem de Noguera. Es ben possible que en virtud de aquest contracte de vassallatge i protecció feudal, la familia i casa de Mansolí estigué dependent o subjecte als Gurbs, o sia als senyors de Sulterra i de Sant Hilari, com a successor dels Selija.

Ya varem dir que un segón Asbert de Mansolí fóu testimoni en 1270 del acta de absolució de pena otorgada per Ferrer de Gurb a Ferrer de Busquets.

El senyor Carreras ha trobat a Guillem de Mansolí, batlle del abad de Sant Pere de Gallicant, en 1281 i en 1304. Nosaltres el trobem també en 1302 i 1305. En el primer document datat del 8 idus Desembre 1302 i autoritzat per Pere de Sant Antón, notari públic d'Hostalric i del vescomtat de Cabrera, Guillem se diu fill d'Elicsendis i pare de Francesc de Mansolí. Comença axís: «Noverint universi, quod ego Guillelmus de Mansulino, diocesis Vicensis, bono animo ac libera voluntate et ex certa sciencia heredito te Franciscum filium meum et dono tibi et hereditacionis cause... totum hospicium meum vocatum de Mansulino quod habeo et teneo per franchum alodium in parrochia antedicta cum sua laboracione... et bajulias et molendina et omnes redditus meos mansos, bordas et mansuerias...»; i acaba estipulant que dit Guillem i sa mare Elicsendis se retenen l'usdefruit de la mitat dels esmentats béns i rédits. Igualment se reté en Guillem cent sóus de tern per a a llegitima de sa filla Alamanda, «que est in ordine monasterii Sancte Clare Barchinone».

Guillem de Mansolí tenía una filla, nomenada Benvinguda i que casà amb Guillem de Perpinyá, de Caldas. En 1305, aquest darrer confesà haver rebut del seu sogre, domiciliat en la parroquia de Mansolí, 1.500 sóus per exovar de Benvinguda.

En 1306 comença a figurar en Francesc de Mansolí, fill de Guillem. Tenim una curiosa escriptura que acredita la existencia del mas o casa de la Illa, més avall de la Font Picanta, a la primería de la XIV.ª centuria. Guillem d'Illa i sa muller María, domiciliats en la parroquia de Mansolí, donen al seu fill Pere al casar-se, tot el manso de Illa, amb sos edificis, terres, eines i bestiar. El promés concedeix a la promesa nomenada Sibilia, filla den Joan de Riu, de la meteixa parroquia, 400 sóus d'exovar. Además dels contractants signaren en Francesc de Mansolí, Saura de Mansolí i Berenguer de Mansolí i autoritzá l'escriptura Pelegrí de Mola, rector de l'iglesia de Santa María de Mansolí

Aquest Berenguer de Mansolí i en Guillem de Mansolí signaren, el primer en representació de donya Fina, esposa de Bernat de Gurb, i el segón com a batlle de aquest senyor de Sant Hilari, la escriptura que ja havem indicat abans, del any 1307, de loació per en Gurb a favor de l'Arnau de Puig, dels drets i béns en la parroquia de Vallors.

Francesc de Mansolí figura també en 1313 com a testimoni en la escriptura de donació del manso Vilabella, feta per Pere de Vilabella a favor de sa filla Benvinguda, al casar-se amb P. de Matamalella, fill den G. de Cudina. Per cert que'l Rector de Mansolí firmà aixís el document autoritzat pel Rector de Sant Hilari: «Signum Pelegrini de Mola rectoris ecclesie Sancte Marie de Mansulino in cuius manu domina Fineta de Monteregali firmavit hoc instrumentum presentibus testibus Franciscus de Mansulino et Jacobus de Connamina». La firma del dit Francesc es autógrafa.

En Gener 1315, Francesc de Mansolí cedeix son dret de fadiga per raó de son domini sobre una terra que Jaume de Salavert, de la parroquia de Sant Pere d'Ossor, ven a Pere de Cases; la cessió és a favor de Elisenda, viuda de Bernat de Mata, de la mateixa parroquia. Guerau d'Espluga, rector de Ossor, autoritza l'escriptura.

En altra escriptura de 1316 sobre el manso Lavayes, en Francesc de Mansolí se titula batlle del terme de La Rovira per la noble dona Fineta de Montral. I en la escriptura de donació feta per Berenguera de Iglesia a són fill Pere al contraure matrimoni, en 1317, també hi signa Francesc de Mansolí com a batlle.

Datat del 5 idus Gener 1318, que és 1319 del modern estil de comptar, tenim un interessant document de la casa Mansolí. Segons aquest, regoneix en Bernat de Vilademany que l'alberga que éll i sos predecessors rebien *in hospicio vel stallio de Mansolino*, de la parroquia de Santa María de Mansolí, tenien dret a utilitzar-la cada tres anys i rebre-la «sine molestia modo congruo et temperato cum sociis et familiis suis tamen cum quibus comuniter consuevit vel consueverit ire itinerando et non cum aliis personis adventiciis... vel alias in fraudem vel dampnum heredis dicti hospicii vel stalli». Firmaren com a testimonis Berenguer de Farners i Berenguer de Paba i els religiosos frare Dalmau de Mansolí i frare Pere Fuyá *de ordine fratrum minorum*». De manera, que Dalmau de Mansolí era del orde franciscá i no dels Hospitalers de Sant Joan de Jerusalem, com ho haviem erroniament indicat en nostre article publicat en aquest mateix periódic.

En 1320, Bernat de Romegueres i sa muller Sanxa, d'Ossor, difiniren i absolgueren a Maria Sunyer tota petició de servitud que li poguessen fer i ho otorguen a precs de frare Dalmau de Mansolí. El meteix jorn dita María Sunyer se posà sots protecció i vassallatge de Bernat de Mansolí, fill d'en Francesc, lo que demostra que aquesta familia era ja de certa importancia en la comarca i amb drets senyorials propis. Diu la escriptura de 23 Gener 1320, autoritzada pel rector d'Ossor: Jo Maria, filla de Pere Sunyer «gratis et ex certa sciencia facio meum corpus et omnia bona mea de vobis domino Bernardo filio Francischi de Mansulino, de parrochia Sancte Marie de Mansulino et de vestris in perpetuum, ita videlicet quod de cetero nullum alium dominum seu dominos requirere vel reclamare possim nisi vos et vestros...»

Apa t que el tantes voltes citat Francesc de Mansolí tingué qüestions sobre drets senyorials amb Bernat de Romagueres, devant el jutge de la vall d'Ossor, que era el propi rector d'Ossor ja esmentat, Guerau de Espluga. Bernat de Romagueres era batlle en part de dita vall pél noble Bernat de Serriá, senyor de la mateixa, i pretenia que en Francesc li pagués llaudemi per les vendes que's fessin en les terres de Moncada inferior, de la parroquia d'Ossor, que tenia en féu del citat B. de Serriá en Francesc. La sentencia fixa en quins casos devia satisfer el llaudemi en Francesc de Mansolí.

Després d'aixó, desapareix el primer Francesc de Mansolí i figura com a batlle den Bernat de Gurb, senyor de Sulterra, son fill Bernat de Mansolí. Ja havem citat l'escriptura de 1330, en la que en Gurb regonegué que son batlle li havía fet rendició de comptes.

Deu anys més tard, en 1340, en Bernat de Mansolí continuava de batlle den Gurb i firma aixís la escriptura ja esmentada de difinició de satisfacció de rédits i drets otorgada per dit Gurb a favor de B. de Costa: «Signum Bernat de Mansulino bajuli qui hoc firmo saluo jure meo racione dicte bajulie».

El senyor Carreras ha trobat un segón Francesc de Mansolí en 1368 i 1377. El tercer Francesc de Mansolí vivía en 1408 en qual data va cedir a Guillem de Ridacós un cens que gravaba el Mas-Blauch, de la parroquia de Santa Margarida de Vallors.

Entre tot quant portem apuntat surt una observació curiosa, l'antiguitat i conservació fins avui dels noms dels casals i masíes de la comarca de Sulterra i Sant Hilari. En 1291 és citat Vallcrosa; en 1313, Solá; també en 1313 Illa i d'aquest mas tenim un document del 1320, el testament den Bernat F. d'Illa de la parroquia de Mansolí. Diu: «Dimito corpus meum ad tumulandum in cimiterio beate Marie de Mansulino cui dimitto cum suo rectori XVIII denariis.» Deixa usufructuaria a sa muller Sibilia i hereua a sa filla Elisenda. En 1320, Bernat de Sant Romà donà a Creoendeo de Burgada algunes terres del terme de Sant Hilari, en les partides nomenades Aserola, Plana de Forn, Cabayeles, Puig-desbés, Safrau, Puig de Castañer i Sa Coronela. En 1325, es citat el mas Vilabella i el mas Labayes; en 1326, els de Rexac, La Serra de Vilaupla i de Fábrica i en 1340, el de Vallpregona subirá.

La modesta contribució que acabem d' aportar a l'historia d'aquest antic poble, podrà encara ésser ampliada amb una serie de noves que tenim aplegades del período en que el senyoriu del Castell de Sulterra i de Sant Hilari pertenesqué als Sarriera, en la XVI.ª i XVII.ª centuries; emperò, dexarem per un altre any sa publicació (1).

J. MIRET I SANS

RIMES

El mot arcaic

Tinc pel mot conservat en les arnades crònics,
que baix la pols del temps té irisacions eufòniques;

pel mot que dorm ocult en el grog pergamí,
amb aspreses de card i flonjors de satí;

pel mot que al códex viu, colorit i miniat,
com fulla de xiprer que la mort ha assecat;

pel mot de vell regust que en les premses de fusta,
féu llampegar l'encís d'una deessa auguste;

pel mot que viu perdut en el recó solívol,
com aixari rublert de perfum pagesívol;

pél mot daurat del Sol de les marines platges,
meragda que desprén lluminoses imatges;

tinc la meteixa amor que m'inspiren l'agulla
ogival, d'arabesc de lliri i capri-fulla;

l'estatueta de fust que descobrí l'arada,
i en romànic templet és avui venerada;

els murs esquarterats, antiquíssims trofeus,
retuts sobre'l rocam de ciclòpics carreus;

les alades visions de basílica gótica,
de rara eflorescencia i de fauna caótica;

el retaule negrós del pintor primitiu,
on la diàfana Verge al Salvaire somriu;

la blanca processó de les ànimes pies,
que's mou en l'espiral de dantesques follies;

les runes supernals de la morta Pompei,
el carrer solitari encoixinat d'harbei;

les domes, els palaus, els derrocats cenobis
que'l barbre curuilà de vergonyes i oprobis.

les viles senyorials, on, com ecos perduts,
regnen els esperits de nobles solituts;

la mola omnipotent de l'eterna piràmida,
el rolejà ondulós de la llatina clámida...

Tinc pel mot conservat en el poema antic,
amor de descendent i volença d'amic!

Visió en la «Villa» abandonada

Madóna patricial, esplendorosa dalia,
espill meravellós de les fembres d'Italia:
¿on és l'albipennat colom de ta sandalia?

Oui ets, murta florida, al peu del Capitoli,
tu que fóres d'amor ara, triclini, soli;
que espandires, arreu, la flaire del tripoli?

(1) En el primer paragraf del article anterior an aquet, el caxista ha omitit algunes paraules, i fa difícil son sentit. Deu dir que segons en Carreras es desconeix la data en que el castell de Sulterra anà als Gurbs i que pot ser en temps den Ramon, fill de Bernat i Blanca, quan dit Ramon va entregar-lo a sa muller Alamanda.

Estació Meteorológica

Mès de Agost-Setembre. **800 metres sobre mar**

BARÓMETRE			TERMÓMETRE						HIGRÓMETRE		
Dia	8 m.	4 t.	Máxima	Hora	Mínima	Hora	Mitja	Oscil-lació	8 m.	4 t.	Observacións
28	765	764	29	14	13	5	21	16	55	45	Dia espléndid.
29	762'5	762	27	12	13	5	20	14	50	72	Dia espléndid.
30	762	762'5	23'5	12	13'5	6	18'5	10	45	64	2'6 mm. pluvio
31	765	765	24	13	9	6	16'5	15	51	66	Dia espléndid.
1	764'5	763'5	25	14	9	6	17	16	51	67	Dia espléndid
2	764	764	26	14	11	5	18'5	15	70	58	Dia espléndid.
3	764'5	764'5	26	14	11	6	18'5	15	46	67	Dia espléndid.

F. Cid.

Ont has deixat avui les insignies ducals,
les robes de vellut, les joies ancestrals?
On dormen el sonets dels antics cardenals?

Si en tos llavis floria un jorn l'óscol melífic,
s'emporprava la nit d'un llampegueig deífic:
bè ho sabien els ulls de Llorenç el Magnífic!

I si queia retut l'amorós evangeli,
no's tornava'l rondell d'amor cant de sepeli,
i la murta no's trasmudava en asfodeli?

. . . . . .

¡Oh, la *Villa*! Elisèu dels Doria o dels Orsini,
Dels Colonna, Gonzaga o dels Pallaviccini,
museu, temple, palau, castell i lenocini!

Verdor severa, antiga en els llors i els xiprers,
llacs ombrívols i blaus, frondes de bru racerç,
siluetes espectrals de dames i guerrers!

Labirintes de prodigis marmoris,
tofes de molça, altars, coixins, reclinatoris,
temples de marbre blanc a Diana o a Cloris!

A una Ingenua

A contra-cor traïnt la teva voluntat,
un tenuu flamareig en el teu pit s'arbora,
i dolç neguit encen la teva puritat.

Oh Ingenua, blanc visllum d'una gentil aurora,
quin serpent tenebrós s'encrespa en els teus rulls,
matiçant de clavells ta divina faç d'Ora?

Quin tèl enterboleix ta serenor dels ulls,
el llac negre i pregón de la teva mirada,
llac transparent on mai no emergiren esculls,

Ingenua de blancor tranquila i reposada,
lluminós querubí de mig-riure innocent,
arpegi tremolós, acordança irisada?

Ingenua de rulls d'or i cos de lliri, atén:
Regna sobre la carn, impera sobre'ls marbres,
com un mestre absolut, l'Amor omnipotent!

Ell domda, compassiu, la feresa dels barbres,
omple de voluptat les libèlules d'or,
infón el seu esprit en les flors i en els arbres!

Ell desperta les lleus harmonies del cor,
fent-hi vibrar de joi novella melodía,
a la murta donant l'ergull triomfal del llor!

Ingenua, ja per tú s'acosta'l novell dia:
una auba resplendent flameja a l'horitzó ..
En terra, de genolls... I amb alegrança pia,
del Déspota gentil reb la consagració!

JERONI ZANNÉ

Moviment d'Estiuejadors

El temps és explendid. Comença el setembre, la millor época per a les excursions llargues per aquest país. Els autos se'n van plens d'estiuejants que ses obligacions els reclaman a altre lloc. Som al imperi del *Adeu siau* i *Fins al any vinent*. No obstant, cap any com aquest havíen sigut tants a quedar-se a fruir les delicies del setembre a Sant Hilari.

No deixen per això de sovintejar les arribades. Entre les d'aquests ultims díes podém citar les següents:

Don Joan Cabestany i senyora (Cartagena); doctor Moragas, amb la seva senyora (Barcelona); don Angel Miró i don Vicens Ribas (Conanglell); don Frederic Frígola, diputat provincial per aquest districte, amb ls seva senyora, donya Palmira Roca, amb dues filles (Barcelona); don Francesc Rovira i familia (Arenys de Mar); don Sebastiá Gasch i familia (Puerto Rico); don Joan Ridaura i don J. Pujol (Torelló); don Ramón Espadaler (Sant Quirse de Besora); don Anton Cabrera (Canarias); don Joan Clamues (França); don Joan Ferrer (Hospitalet); familia Hilla (Gualba); don Rafael Sastre i senyora (Barcelona); familia Xá (Palautordera); don Joan Clavier, donya Rosa Clotet i fill, don Pau Caralps (Barcelona); don Joan Pons Sotís (Valencia); don Antoni Rosell (Palma de Mallorca).

I fins al número vinent.

X.

Noves

Durant els dies de la festa major varem tenir el goig de saludar a bon nombre de joves de la veina ciutat de Sta. Coloma, que degut a la facilitat de comunicació vingueren a passar la festa.

Entre ells saludarem al estimat i distingit col-loborador de L'ESTIUADA l'il-lustrat jove estudiant de Dret Joan Mon i Pascual, al regidor catalanista d'aquella ciutat i volgut amic Josep M.ª Puig, i als amics Viader, Sureda, Noguera, Adroher, Fábregas, Ribas, Corominas i altres.

D'Arbucias varem extrenyer la ma del fervent nacionalista en Josep Vila, acompanyat de la seva familia.

= Confitería den Manel Planas, carrer de Valls, n.º 6. Especialitat en el riquíssim i acreditat postre *Barrets de Sant Hilari*. La millor pasta seca. Sucursal al carrer de la Rectoría.

La renomenada cobla de Perelada ha posat en el seu repertori la sardana «L'Estiuada».

= *Platja de la Fosca* a 20 minuts de Palamós (Costa Brava). Tots els dóns de la natura han fet de la Fosca la *perla de les platges de Catalunya*. Mar encantador de transparentissimes aigües. Sorra neta i finíssima. Banys de deliciós onatge. Excursions a les coves i cales de la Costa Brava per mar o a peu entre turons, poblats de pins per caminets llindant la costa. Clima deliciós.

Es el *Setembre ideal* venint de la muntanya

Hotel GEROGLIFIC restaurant.

Xalets independents per a families per temporada.

Un jorn a la Fosca és esplai; una semana dolç repós; una temporada es la salud.

Escriure a: *Remi Tauler-Palamós* el jorn de l'arribada.

Tartanes a totes hores per l'Agencia Albert Bañeras.

Dilluns és va cel-lebrar el primer aniversari de la mort de D.ª Teresa Saleta.

Al solemne acte hi van assistir nombrosissimes persones de la vila i forasters, testimoniant eficacment el sentiment general i record fervorós per la finada D.ª Teresa, model de bondats i de senyores cristianes.

Es repartiren uns recordatoris sencillissims en els quals hi anava inclosa una poesía inédita plena d'espiritualitat i de misticisme.

= Amb la marca LLUNA l'antiga casa *Amatller* ha posat a la venda uns riquíssims xocolates que's recomanen per la seva flnor i delicat aroma.

La premsa catalana s'ocupa amb justissima indignació de la conducta del ascalde de Vilafranca del Panedés, que ha multat i fet recullir uns programes de la festa major perqué eren redactats en catalá. Realment es un cas que produiex estupefacció i davant d'ell, les protestes unanims que ha aixecat l'acte estupit, son naturalissimes.

Nosaltres ja no sabem si hem de protestar, es tant grave la conducta d'aquell arcalde que la conceptuem una veritable imbecilitat. Lo que cal demanar és que sigui retirada la penyora i s'imposi al repetit arcalde el correctiu que's mereix. Massa n'hi ha de que'l nostre idioma sigui arreconat de les escoles, tribunals i oficines públiques, com si fos una cosa enutjosa. L'idioma catalá es mereix el mateix respecte i consideració que qualsevol altre, per *oficial* que sigui.

= *Obesitat*: curació radical (sens alterar el règim de vida) per les corrents elèctriques galvanofaradiques rítmiques. Resultats: Disminució de pes per més de 4 a 7 kgs.

En els locals públics s'hi fan putxinel-lis totes les nits A l'Unió, ademés continuen els concerts de tarde i nit fins diumenge inclós, pel trio que dirigeix en Lambert.

= Es recomana a totes les persones de gust el conegut postre *Teules inventades en l'any 1894* per el confiter Francesc Trias de Santa Coloma de Farnés, es el predilecte de entre tots els postres i els seus merits son tants que les TEULES junt amb una altre especialitat de la casa, nomenada TORPEDOS que també es d'un gust esquisit foren distingits amb el gran premi i medalla d'or i de argent en la esposició de Paris i Barcelona péls seus especials components.

Com tota cosa bona no deixen les *Teules de tenir imitadors, per a això se vos recomana* demaneu sempre les de la casa Francesc Trias que's el que té la marca registrada i l'inventor. Se serveixen en unes artístiques capses de llauna en totes les bones confiteríes i en casa del inventor Francesc Trias, carrer de Vall de Santa Coloma de Farnés.

El dissabte, diada de Sta. Rosa, degut al desprendiment del conegut estiuejant don Tadeu Cardona, i en memoria de la que fon sa muller D.ª Rosa Carbó, al basar «La Modernista», se feu un important repartiment de pa, carn i arrós a gran nombre de families necesitades.

El mateix volgut estiuejador va entregar una quantitat a l'iglesia a fi de que la festa rel-ligiosa de Sta. Rosa fos més lluida.

= *La Modernista* den P. Ximeno i Planas. Establiment montat com els millors del estranger. Originalitat i bon gust. Gran local nou a la placeta de la Reforma.

= *Automovilistes*.—Dipòsit de bencina del «Real Automóvil Club de Cataluña». Josep Clopés, confitería, Arbucias.

La festa major ha trancorregut lluida i amb molta animació. Com ja avançarem en el número passat vingué molta gent dels pobles veins.

Els bosquerols ballaren en un envelat de ramatge que aixecaren al carrer den Gravalosa. Als salons de la Unió s'hi teren balls concurregudissims per la gent de la vila i Colonia. Al Tívoli hi havien atraccions.

Les sardanes públiques que tocaren les cobles d'Arbucias varen esser animadíssimes tots els dies, notant se entre'l jovent vilatá un major gust i gran afició en dancarles i repartir les. La sardana «L'Estiuada», es va tocar diferentes vegades.

Dilluns es celebrá la típica tornaboda a la Font-Vella, resultant com sempre una nota bellissima de poesia i d'animació. A la nit es feu ball amb orquesta a la Unió, que sigué esplendid.

= Farmacia Nova den Pere Gallardo, carrer de la Rectoría, n.º 2.

Secció especial de perfumería; especialitat en locions, perfúms i sabons de les millors marques extrangeres; Aigua de Colonia extra, obgectes de tocador, estotxos de fantasía, etc.

Diumenge al matí retorná la Colonia Escolar a Barcelona. El día abans va ser obsequiada amb un excel-lent esmorzar a la Font de la Formiga. Durant el viatge, a la estació d'Hostalric se li preparà un esmorzar d'un esplendid donatiu que feu l'estimat estiuejador Sr. Cardona.

Les 89'50 ptes. sobrants després del extraordinari del día 15 i dinar a la Font-Vella han sigut invertides en la següent forma:

43 ptes. brenar a la dita font, per la Colonia Mossén Cinto i la resident en aquesta vila. No hi va comprés el brenar dels acompanyants.

Gastat en l'esmorzar a la Font de la Formiga del día 30: 16'75 de pa i carn; 18 pessetes pel transport del menjar, arreglo, vi, postres i altres detalls, abonades al traginer. Total, 77'75 ptes. Restaren 11'75 ptes. que s'han entregat al mestre de l'escola.

= Acreditada confiteríad'Adjutori Monalt, carrer de Vich prop del passeig de la Font-Vella. Elaboració diaria de les exquisides *Tortades*.

FESTES CONSTANTINIANES.-Diumenge passat es varen cel-lebrar solemnes festes constantinianes a l'ermita del bon Jesús de Praga, organitzades pel Centre Excursionista de Defensa Social de Barcelona.

Al matí a les vuit es celebrá una missa de comunió a l'ermita que's vegé força concorreguda.

A les 11 del matí arribaren varies periodistes de Barcelona, el bisbe de Cienfuegos, un fill den Weyler, el comte de Sta. María de Pomés i altres convidats, essent rebuts per les autoritats. La comissió organizadora de la Defensa Social era aquí des de dos dies abans.

A la tarde es varen fer els Jocs florals al mig del passeig de la Font Vella en un clós que s'hi arreglá, al cap de vall del qual hi havía el trono per a la reïna de la Festa. A la presidencia s'hi col locaren el bisbe de Cienfuegos, autoritats locals, Lluis de Dalmases, comte de Sta. María de Pomes, Weyler i Rnt. Dr. Magriná. En el clos i voltants hi havia molta gent.

Al só d'una marxa, la gentil i bellissima reina de la festa Srta. Celia Puigbo, passá a ocupar l'estrada presidencial acompanyada de la cort d'Amor formada per les senyoretes Martí, Pura y Carme Agudo, Fuster, López, Amat, Borrás i Castellet.

El mantenedor don Alfons M.ª de Lannabrás va llegir un discurs glosant el tema «la poesía i la creu». El Rnt. Dr. Montalt doná lectura al veredicte del jurat, resultant autor de la flor natural en Mossén Jaume Barrera, per la poesia «Connuvi»; el premi de la fe l'obtingué don Joan Draper; el del Bisbe de ic, Sor Eulalia Ensisu; del Comité de Defensa Social, D.ª Assumpció Mascaró; del Centre Excursionista de la D. S., don F. Gay Coll; i el premi ofert per «un patrici de la comarca» en Josep Lleonart.

Va acabar l'acte amb un discurs de gracies que pronunciá el comte de Sta. Maria de Pomés.

Desseguida es feu la romería a la ermita, on la reïna de la festa entregá la flor natural al nen Jesus. El Sr. Bisbe de Cienfuegos va pronunciar una eloqüent i hermosa plática, es feu l'adoració del Signum Crucis i la gentada retorná a la vila organizant la bella processó de les antorxes i mentres es disparaven focs artificials a la Roca den Pla.

= El millor de tots els xacolates es el d'*Amatller* marca LLUNA.

Diumenge passat va venir un redactor de la *Veu de Catalunya* per a ressenyar les festes Constantinianes i al mateix temps aprofitant el temps va enterar-se de la festa de la Música Catalana i homenatge an en Lambert i va visitar l'Estació meteorológica. La *Veu* del dimecres ressenya aquella festa musical, els actes constantinians i diu lo següent de l'Estació:

«A la tarda, després de dinar, mentres passejant esperavem l'hora dels Jocs Florals, el bon amic Culí ens presentá al mestre d'aquell poble En Ferran Cid i li pregá rem que'ns fés la mercé de deixar nos visitar la estació meteorológica climatológica que ell dirigeix i de la que tan se'n parla entre'ls que s'ocupen del renaixement científic catalá

I amb una gran amabilitat i cortesía hi accedí tot seguit i ens hi acompanyá. La té instalada entre plantes i flors en el jardí de la escola que conreuen els seus alumnes. L'estació és modesta pero no per aixó menys valiosa per l'abnegació i per la cura amb que's fá i registren totes les observacions ajudat pels nois de l'escola, els futurs metereólegs.

En una grita hi há un barómetre registrador i un termómetre registrador de Shot i Masson; higrómetre registrador de Richart; un termómetre de máxima i un altre de mínima de mercuri; un termómetre radiador Tonnelot; un panell per a l'observació del vent, i un pluviómetre d'Hellmann.

Els aparells se compraren amb 932 pessetes, producte d'una suscripció popular entre'ls estiuejadors i els del poble, iniciada pel benemérit setmanari catalá «L'Estiuada».

Descriu els aparells de l'Estació i publicacions que reb i acaba amb aquet paragraf:

Causa una fonda emoció trobar en un poblet com Sant Hilari i en el local de la escola pública un home com en Cid que amb tan fervorosa devoció se dedica ell, i ensinistra als nois, en una missió tan alta i tan noble i desinteressada. Caldría donar a l'estació metereológica de Sant Hilari un caracter de permanencia i de solidesa. Caldría que la Diputació de Girona avui o la Mancomunitat demá li donés una petita subvenció (amb poca cosa, relativament, n'hi há prou) pera que anés seguint sa tasca cultural.

Varem pendre comiat den Cid donantli la nostra més afectuosa enhorabona».

Avís d'Administració.—Es prega als subscriptors de L'ESTIUADA que resideixen fóra de St. Hilari i no hagin fet efectiu l'import d'abonament ho fassin per medi de segells de correu, recader, o en la forma que creguin més convenient.

Imp. Fills D. Casanovas, Ronda S. Pau, 67, Barcelona

MAGATZEMS *EL CENTRE*

de Melchor, Culí i Tarrés

5, Ronda Sant Pere, 5, (prop del Passeig de Gracia)

BARCELONA

GRANS ASSORTIMENTS DE NOVETATS EN

LLANERÍA, SEDERIA i LLENCERÍA

No patireu dels ronyons,
del fetge, ni pahidó;
viureu sempre sans i bons
si en totes les ocasions,
i al menjar teu us diari
de l' aigua de Sant Hilari.

Dipositaris a Barcelona:

IGLESIAS I BARTOMEUS

ASSALT, 41

i al detall en totes les farmacies i tendes d' aigues minerals

Administració de finques

S'abona l'arrendament encara que no's cobri del llogater

Desaucis gratis inclós aranzels judicials, i es deixa un diposit en metálic al propietari del títol import d'un mes i cada fi de mes s'entrega la liquidació total de la finca

Procurador i Administrador: JOAN BONAVÍA

Despatx: ARIBAU, 117, 2.n, 1.a Sucursal: VALENCIA, 418, 2.n, 1.a

BARCELONA

Farmacia Nova den Pere Gallardo

CARRER DE LA RECTORIA NUM. 2

Medicaments químicament purs. Aigues minerals i especifics del pais i extrangers. Productes vegetarians. Articles d' ortopedia, etc.

ELIXIR dentrific **Gallardo,** *el millor per a l' higiene de la boca*

Gran assortit en perfumería de les millors marques estrangeres.
Locions i polvos Piver. — Sabons extrafins. — Objectes de tocador

Nukolarsan

Es el millor remei per a la curació de l' anemia, la neurastenia, la tuberculosi i totes aquelles malaltíes que porten com a conseqüencia l' amagriment la comsumció.

Com té bon gust i es de efectes ràpits, els malalts el prenen bé i els millors metges el recepten.

Se troba de venda an aquesta població, a la farmacia de

P. Gallardo. — Rectoría, núm. 2

Consultori Medic i laboratori

per a analisis d' orines

— de —

Joan Estil-las Reixach

Consulta especial per a malalties de la nutrició

De 10 a 12 i de 3 a 5

Hort-nou, 3-baixos -- ST. HILARI SACALM

=El Dr. Lluis de March, ex-ajudant del Doctor Moure de Burdeos — **Nas, Coll i Oreïles.**

El primer especialista de Catalunya que hà posseit l' aparell electric KINESIPHONIC del Dr. Maurice de Paris per a tractar les sorderes per medi de la reeducació del Oïd i el mes modern i perfeccionat. *Fontanella, 15-1-1.—De 3 a 5.—BARCELONA.*

LA HISPANO SUIZA

Unica fàbrica espanyola d' automóbils

Chassis per a turisme:

12|15 — 15|20 — 30|40 — 45 HP. Alfons XIII

Chassis per a omnibus:

15|20 HP. i 30|40 HP.

Grupos marins:

15 HP. i 30 PH.

Tallers i oficines: BARCELONA — 279, Carretera de Ribas (Sagrera)

MOBLES de A. Dirat

EXPOSICIO PERMANENT

—Dormitoris, Salons, Menjadors, Despatxos, etc. Especialitat en les d' estil anglès—

Carrer de Sant Pau, cantonada Mendizabal. —**Barcelona**